

4 1918-1920-ci illərdə İrəvan quberniyası ərazisində azərbaycanlıların soyqırımı

Tiflis-ləvən qatarında lə

T.Makinski 2 may 1920-ci ildə yazdığı hesabata görə fəaliyyətə başladığı gündən yüzürlə soyqırımın onun yanına gələn ermənilərin onun lənət muruz quduqları vəhşiliklərdən sığınaydılar. Onların qeyd edir. O yazırdı: "Ermənilər dinc əhalinin evlərinə hücum edib, qız çəmənlərini öldürür, həbs edib, əmlaklarını müsadirə edirlər. İndiyədək zorakılığa görə kimsə cəzalandırılmayıb. Martın 21-22-ə müsəlman əhalinin vəziyyəti barədə Ermənistan XİN-ə məlumat vermişəm. Bundan bir neçə gün sonra Ecmədzin qəzasının Təkiyə, Üşli, Nezzarvan və digər

Mayın 28-də T.Makinsin İrevanı qəfilənə tərk edir və diplomatik nümayəndə vəzifəsini Qiyasbəyov icra etməyə başlayır. İyunun 15-də Ermənistan XİN Azərbaycanda yeni hökumət qurulmasını səbəb göstərərək diplomatik nümayəndəliyini fəaliyyətinə xitam verildiyini bildirir.

Azərbaycanın Gürcüstanıdakı fəvqəladə və səlahiyyətli nümayəndəsinin Ermənistanın XİN-ə göndərdiyi 5 iyun 1920-ci il tarixli teleqramda bildirilirdi ki, Ermənistan

Ermenistan ordusunun Vətənə qarşı 1919-cu ilin iyul ayında başlanan hücumundan sonra Abşarı başlıq bəy Şadlinskının başçılıq etdiyi "Qırmızı döyüş" döyüşü İran sərhədlərində nə qədər sürətlə irəliləyənə qədər nə qədər çətinliklə. Bundan sonra Vətəndəşlər qalan əhəliyi dərhal İranla kəçmədi. 28 iyul 1920-ci ildə Naxçıvanda sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra Herbi İnqilab Komitəsinin dəvəti ilə A.Şadlinskının başçılıq etdiyi tabe ordu yarı ayında Naxçıvana gəlməmişdi. "Qırmızı" tabe ordu 1921-ci ilin fevralında Ermənistanla dənşək qayınlarını yığmaqla, Naxçıvanın ətrafını tımlarından iştirak etmişdi.

deyir ki, Gəncədə bolşeviklərlə qarşı Nuru paşanın komandanlığı altında üsyanın baş vermesindən istifadə edən erməni qoşunları iki istiqamətdə – 19 iyun tarixində Oltu Milli Şurası üzərinə, digər qismi də Zəngibasar Milli Şurası üzərinə hücumə keçdilər. Onun sözlərinə görə, həmin Zəngibasar Şurası, həm də Oltu Şurası gerçəkdən Erməni

van-Culfa demiryolu boyunca güneye doğru ilerliyoruz. Mevzu türk ordusunun herli yardımı sayesinde Zengibaz. Milli Surasının silahlı dostları bölge əhalisinin bir qismni ermeni qurğınlarından xilə edə bilmişdi.

Bezi erməni müəlliflərinin
özləri də "Daşnaksutyun"
partiyasının 1918-1920-ci il
lərdə qanlı əməllərini etir

Təkcə 1919-cu ildə 29 min əhalisi olan İrevan şəhərində 14 min nəfər, Ermədişin cənubunda isə 6 ay ərzində 4 min nəfər aqlıqdan həlak olmuşdu. Təbii ki, aqlıqdan həlak olanların hamısı azərbaycanlılar olmuşdu. Çünki həmin dövrdə azərbaycanlılar evlərindən çıxıb bilmediklərində ölümlə məhkum idilər. Halbuki, həmin dövrdə Ermənistan da doktor Yarronun sədrliyi ilə Amerikanın Ermənistanı Yardım Komitəsi fəaliyyət göstərirdi.

1916-ci ildə İrəvan quberniyasında 375382 nəfər azərbaycanlı yaşayırdı. Həmin 1920-ci ilin noyabrında Ermənistan SSR-də cəmi 12 milyon nəfər azərbaycanlı qalmışdı.

Ünvanıylə, 1918-1920-ci illərdə Şamaxı quberniyasında 58, Quba qəzasında 112, Gəncə quberniyasında 272 milyon cümledən Zəngəzurda 11, Qarabağda 157, İrəvan quberniyasında 300, Qarabəy yutında 82 yaşayış məntəqələri yerlə-yeksan edilmiş, yəni minlərlə azərbaycanlı qətlə yetirilmiş, bir milyona yaxın əhali öz tarixi-etnik torpaqlarından didərgin salınıbmışdır.

Ünvanıylə, təkcə 1918-1920-ci illərdə indiki Ermənistan ərazisində 500-dən çox tür azərbaycanlı kəndi dağıdılmış, yarım milyon azərbaycanlı məruz qalmışdır.